

розвивальної роботи під час психолого-медико-педагогічного супроводу дітей з ТПМ. Охарактеризовано напрямки психолого-медико-педагогічного супроводу та їх особливості.

Ключові слова: діти з тяжкими порушеннями мовлення, психолого-медико-педагогічний супровод, інклюзивна форма навчання.

Пименова Е.О. Психолого-медико-педагогическое сопровождение детей с ТНР при инклюзивной форме обучения.

В статье рассматривается проблема психолого-медико-педагогического сопровождения детей с тяжелыми нарушениями речи. Определены основные функции учителя в условиях инклюзивного обучения. Описаны основные задачи коррекционно-развивающей работы при психолого-медико-педагогическом сопровождении детей с ТНР. Охарактеризованы направления психолого-медико-педагогического сопровождения и их особенности.

Ключевые слова: дети с тяжелыми нарушениями речи, психолого-медико-педагогический сопровождение, инклюзивное форма обучения.

Pimienova K.O. Psychological, medical and educational support for children with severe speech disorders in inclusive education.

The article tell us about the problem psychological, medical and pedagogical support for children with severe speech disorders. Besides, shows the main function of the teacher in inclusive education. The article described basic task of correction and developing work in the psychological, medical and educational support for children with severe speech disorders. The directions of psychological-medical-pedagogical support and their features are characterized there.

Keywords: children with severe speech disorders, psychological, medical and pedagogical support, inclusive education.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2014

Статтю прийнято до друку 30.03.2014

Рецензент д.п.н., проф. Шеремет М.К.

УДК :376-056.264.015.311:74/75

КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Пінчук Ю.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

На сьогодні проблема загальної мовленнєвої культури педагогів не втратила актуальності, хоч і досліджувалася й досліджується багатьма мовознавцями та лінгводидактами (Н.Бабич, І.Білодід, О.Біляєв, І.Дроздова, С.Єрмоленко, М.Ілляш, М.Жовтобрюх, Л.І. Мацько, В.Мельничайко, Т.Панько, М.Пентиліук, Л.Струганець, С.В. Шевчук та ін.).

Сучасна лінгводидактика чітко розрізняє поняття «культура мови» і «культура мовлення». Термін «культура української мови» має кілька визначень. Якщо йдеться про наукову дисципліну, завданням якої є вдосконалення літературної мови як засобу культури, про зіставлення жанрів і форм висловлювань, про мовне життя суспільства і тенденцію розвитку, тобто про те, що у поширених дефініціях називають об'єктивно-історичним аспектом, – тоді є підстави вживати термін «культура мови».

Узагальнену характеристику поняття «культура мови» подають сучасні лінгвісти Л.І. Мацько і Л.М.Кравець: «Культура мови — мовознавча наука, яка на основі даних лексики, фонетики, граматики, стилістики формує критерії усвідомленого ставлення до мови й оцінювання мовних одиниць і явищ, виробляє механізми нормування і кодифікації (уведення у словники та мовну практику)».

Паралельно вживають термін культура мовлення — нормативність і доцільність викладу інформації, тобто філологічне і психолого-педагогічне обґрунтування використання граматичних структур відповідно до умов і вимог конкретної ситуації. Особливостями культури мовлення вчені (Г.О.Винокур, Б.Н. Головін, С.Я. Єрмоленко та ін.) вважають правильність, вправність, мовленнєву майстерність, стилістичне чуття слова, доречність застосування варіантних мовних форм.

Отже, володіння культурою мовлення вимагає не тільки дотримання літературних норм, а й уміння вибирати із співіснуючих варіантів найбільш точний, стилістично і ситуативно доречний, виразний.

Культура мовлення пов'язана з культурою поведінки, з вихованням патріотичних прагнень кожної людини, з перетворенням населення України в її народ, у націю. Норма мовлення і його культура нині є наскрізною суспільною проблемою.

Термін «культура мовлення» набуває все більшого поширення у сфері україністики. Вживають його і лінгвісти (Н.Д.Бабич, М.А.Жовтобрюх), і методисти (М.С. Вашуленко, М.І. Пентиліук). Термінологічні сполучення зі словом «мовлення» входять в обіг і в суміжних науках (внутрішнє мовлення, усне мовлення тощо).

Фактично культура мовлення близька до стилістики мовлення, яка вивчає своєрідність складу та функціонування окремих конкретних форм мовлення, практичної мовленнєвої діяльності. Культура мовлення

оцінюється і з позиції функціонування стилю мовлення (його словника, синтаксичної організації, діапазону експресивності).

У повсякденному спілкуванні між людьми інколи допускаються мовленнєві помилки, мовленнєва неоднозначність. Проте вони вкрай недоречні у професійному мовленні, тим більше там, де говорить представник «мовленнєвої професії»: педагог, особливо логопед, а також журналіст, юрист, держслужбовець та ін. Мовленнєва культура є важливим складником професійної майстерності педагога.

Проблемі мовленнєвої культури педагогів присвячені праці Н.Д.Бабич, О.М. Біляєва, Л.Кравець, Л.Мацько, Л.Паламар, Л.Струганець, С.В. Шевчук та ін. Проте особливостям професійної мовленнєвої культури у галузі логопедії приверталося недостатньо уваги.

Вчителям-логопедам мовленнєва культура необхідна більшою мірою, оскільки їх мовлення постійно виступає взірцем для наслідування дітей та зразком бездоганного володіння для всіх оточуючих. Логопед постійно звертається до дитини з проханням повторити за зразком, наслідувати правильну вимову. Сучасні батьки мають можливість вибирати, до якого спеціаліста звернутися, тому ніколи не довірять свою дитину некомпетентному логопедові, який сам не зміг навчитися правильному зразковому мовленню. Тому саме мовлення спеціаліста-логопеда можна назвати і рекламою самому собі, і своєю візитною картою. Крім того, що логопед виступає взірцем мовленнєвої культури для оточуючих, від його вміння спілкуватися, вміння знайти підхід до клієнта суттєво залежать результати роботи над подоланням мовленнєвих недоліків.

Культура мовлення вчителя-логопеда є не лише показником його професійних якостей, а й фактором, що впливає на його визнання у педагогічному світі. Вчителі, які не володіють мовленням на належному рівні, не можуть бути задоволеними собою. Це негативно позначається на їхній поведінці, професійній діяльності, навіть у приватному житті.

Як відомо, кінцевою метою логопедичного впливу на дитину з порушеннями мовлення є ефективна соціалізація її в середовищі однолітків з нормальним мовленнєвим розвитком. Відбувається цей процес безпосередньо у спілкуванні дорослих і дітей та дітей між собою. Основними учасниками спеціального педагогічного спілкування і корекційного навчання є професійні вчителі-логопеди, уповноважені допомагати дітям позбутися вад мовлення, й учні – носії цих вад – основні суб'єкти спеціального корекційного навчання.

Як фахівець учитель-логопед формується в результаті спеціальної підготовки у навчальних закладах при опануванні широкими міждисциплінарними знаннями медико-біологічного і психолого-лінгвістичного блоків дисциплін, знаннями про специфіку навчання і виховання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, а також про особливості їхнього психічного і загального розвитку. Ці характеристики чітко сформульовані у професіограмі вчителя-логопеда (Пінчук Ю.В.) [4].

Для професійної діяльності спеціаліста в галузі логопедії важливого значення набувають певні комунікативні характеристики його мовлення, оскільки саме він є провідним учасником спеціального корекційного процесу і спілкування, що його супроводжує, яке часто стає не тільки засобом, але й предметом навчання. Ось чому до логопеда висуваються високі вимоги як до елітарної мовленнєвої особистості. Від нього вимагається володіння зразковим літературним мовленням з дотриманням орфоепічних норм, з багатим лексико-фразеологічним і бездоганим граматичним оформленням. Вчитель-логопед повинен володіти найважливішими жанрами літературного мовлення, мати широку ерудицію, поважне ставлення до співрозмовника, емпатію тощо. Професія зобов'язує його бути зразковим носієм комунікативної культури в очах дітей та їх батьків, який постійно впроваджує цю культуру в їх свідомість. Його професійним обов'язком є вичерпний аналіз та кінцева оцінка правильності мовлення людини та з'ясування причин ймовірних відхилень.

Професійна мовленнєва культура вчителів-логопедів має дві складові – професійну та мовленнєву культуру. О.П.Рудницька вважає, що поділити культуру на загальну і професійну виявляється неперспективним стосовно вчителя. Для педагога оволодіння загальною культурою становить найважливішу ознаку професійної діяльності. Тому професійну культуру вчителя ніяк не можна спрощувати до системи спеціальних, вузькопрофесійних знань, умінь і навичок. Це поняття насправді є ширшим і включає в себе весь духовний потенціал особистості педагога, інтелектуальні, емоційні і практично-дійові компоненти його свідомості [5]. Отже, ми визначаємо професійну культуру мовлення вчителя-логопеда як високий рівень мовленнєвої майстерності, сформованості комунікативних умінь та педагогічних здібностей вчителя у поєднанні з його особистісними якостями.

Таким чином, професійну мовленнєву культуру логопеда можна розглядати як важливий компонент його загальної культури, що визначає здатність до ефективного спілкування в контексті професійної діяльності. Вона синтезує в собі комплекс знань, цінностей, способів поведінки, необхідних у різних ситуаціях професійного спілкування, та умінь гнучко реалізовувати їх на практиці з метою забезпечення ефективної професійної діяльності.

Дослідниками вивчено низку якостей мовлення, що характеризують його не тільки з нормативного, але й з комунікативного боку і забезпечують формування мовленнєвої компетенції особистості (Н.Д. Бабиш, О.М. Біляєв, Д.М. Богоявленський, Л.А. Булаховський, В.В. Виноградов, Б.М. Головін, С.Я. Єрмоленко, М.А. Жовтобрюх, І.О. Зимня, А.П. Коваль, О. М. Леонтьєв, В.Я. Мельничайко, С.І. Ожегов, Л.М. Паламар, М.І. Пентиліук та ін.). Існують такі основні комунікативні якості культури мовлення: правильність, точність, логічність, змістовність, стислість, ясність і доступність, чистота, багатство (різноманітність), доречність, виразність, естетичність, дієвість. Як вони реалізуються у професійній діяльності вчителя-логопеда далі розглянемо ґрунтовніше.

Правильність мовлення — це відповідність мовлення чинним мовним нормам. До них належать правильна вимова звуків і звукових комплексів, правила наголошування слів, лексико-фразеологічна, граматична, стилістична нормативність, написання відповідно до правописних і пунктуаційних норм.

Логопедові особливо важливо володіти орфоепічними нормами, чіткою зразковою вимовою. Інакше його можна вважати професійно непридатним.

Точність — це повна відповідність вжитих слів з їхнім значенням або синтаксичних конструкцій з дійсністю, умовами комунікації. Точність пов'язується з ясністю мислення, а також зі знанням предмета мовлення і значення слова. Уміння оформляти і виражати думки адекватно предметові або явищу дійсності зумовлюється знанням об'єктивної дійсності, постійним прагненням пізнавати реальний світ, а також знанням мови. Мовлення буде точним, якщо вжиті слова повністю відповідатимуть усталеним у цей період розвитку мови їхнім лексичним значенням. Розуміння предметно-понятійної віднесеності слова, його емоційно-експресивного забарвлення, місця в стилістичній палітрі, сполучуваності з іншими словами - усе це в комплексі дає нам знання слова, вміння виокремити його з мовної системи. Точність досягається не лише на лексико-семантичному рівні, вона тісно пов'язана з граматичним (особливо синтаксичним) рівнем. Треба так побудувати речення, щоб воно було зрозумілим без напруження думки. Отже, точність - це уважне ставлення до мови, правильний вибір слова, добре знання відтінків значень слів-синонімів, правильне вживання фразеологізмів, крилатих висловів, чіткість синтаксично-сміслових зв'язків між членами речення (З. Мацюк, Н. Станкевич).

Точність мовлення логопеда залежить від його інтелектуального рівня, від багатства його активного словникового запасу, ерудиції, володіння логікою думки, законами її мовного вираження, від знання психологічних особливостей дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Точність визначається й етикою мовця. Саме повага до співрозмовника не дозволить погано знати предмет розмови.

Логічність — це точність вживання слів і словосполучень, правильність побудови речень, смислова завершеність тексту.

Логічність виявляється на рівні мислення, залежить від ступеня володіння прийомами розумової діяльності. Відомо безліч народних прислів'їв, які підтверджують цей органічний зв'язок: Яка головонька, така й розмовонька; Який розум, така й балачка; Хто ясно думає, той ясно говорить. Логічність пов'язана з точністю мовлення на всіх мовних рівнях, тобто із знанням мови. Правильні, конструктивні думки і добре знання мови породжують логічно правильне мовлення.

Важливими умовами логічності є: уникнення невиправданого повторення спільнокоренових слів (тавтології), зайвих слів (плеоназмів); чіткість у побудові ускладнених речень, оскільки нечіткість і заплутаність висловлювань свідчать про заплутаність думок.

Змістовність — це насиченість висловлювання об'єктивно цінною інформацією, яка відповідає темі спілкування.

Змістовність мовлення передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з різнобічною інформацією з цієї теми, вміння добирати потрібний матеріал та підпорядковувати його обраній темі, а також повноту розкриття теми без пустослів'я чи багатослів'я.

Стислість — прагнення відтворити максимальну за обсягом інформацію мінімальною кількістю мовних засобів. Ця ознака формує уміння говорити по суті.

У професійній діяльності логопеда важливим питанням залишається дозування мовлення педагога. Доволі часто логопед говорить занадто багато, а діти, навпаки, дуже мало. Зазвичай, міра мовленнєвої участі на занятті визначається періодом навчання. На початку навчання, коли активність дітей ще дуже мала, допустиме таке співвідношення, коли логопед говорить більше, ніж діти. Але за мірою зростання мовленнєвої активності дітей співвідношення їх мовлення та мовлення логопеда повинно змінюватись.

Ясність — доступність мовлення для розуміння тих, хто слухає. Ясності мовлення сприяють чітка дикція, логічне і фонетичне наголошування, правильне інтонування, розмірений та уповільнений темп, спокійний і ввічливий тон.

Особливої значущості ця якість набуває у спілкуванні логопеда з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку, у яких недостатньо розвинуто розуміння звернутого мовлення. Тому мовлення логопеда повинно відповідати мовленнєвим й інтелектуальним можливостям дитини. Воно повинно бути зрозумілим за змістом, але

не спрощеним до рівня звуконаслідування або сюсюкання з дитиною. В мовлення педагогові потрібно включати слова та словосполучення, які знаходяться в зоні найближчого розвитку дитини, тобто вона їх розуміє (пасивне мовлення), але не використовує при побудові висловлювань (активне мовлення).

Як показує практика, не менш важливим є питання про те, як логопед подає дітям мовленнєвий зразок (нового звукосполучення, словосполучення, граматичної форми, розповіді тощо). Досить часто можна спостерігати, що в ході заняття немає чіткого зв'язку між мовленням логопеда та дитини. Логопед сподівається, що, слухаючи його, діти поступово засвоюють те, що чують. Але зазвичай це не відбувається спонтанно. Дітей слід спеціально вчити користуватися цим мовленнєвим зразком.

Мовлення повинно бути також чітким та виразним завимовою й інтонацією.

Близько до ясності є доступність мовлення, яка поєднує ясність, простоту і дієвість.

Чистота — це бездоганність усіх елементів мовлення, уникнення недоречних, невластивих українській мові нелітературних елементів (в орфоєпії — правильна літературно-нормативна вимова; у слововживанні — відсутність діалектизмів, вульгаризмів, канцеляризмів, плеоназмів, штампів, слів-паразитів). Також в інтонаційному аспекті — відповідність інтонації змістові та експресії висловлювання, відсутність брутальних, лайливих, лицемірних ноток.

Дуже поширеним явищем в Україні є наявність суржику. Він означає штучно змішану, нечисту мову, гібрид української і російської мов, що, безперечно, є загрозою для існування рідної мови, навіть соціальним злом.

Потрібно усвідомити, що розмовляти суржиком, як зазначають З.Мацюк, Н.Станкевич, — це ознака мовленнєво-мисленнєвого примітивізму, неосвіченості, провінційності, байдужості до своєї мовної поведінки, а отже, неповаги до української мови, свідчення неможливості професійного зростання [3].

Багатство (різноманітність) — це максимально можливе насичення висловлювання різними, неповторюваними засобами мови, які виражають зміст інформації. Багатство мовлення передбачає володіння широким лексичним арсеналом літературної мови. За даними дослідників, освічена людина використовує у мовленні 6-9 тисяч слів, пересічний громадянин у кращому випадку — 2-3 тисячі. Існує так звана «базова англійська», яка складається з 850 слів. Вважається, що цього достатньо для звичайного життя. Для порівняння — у словнику О.С. Пушкіна було більше 12 000 слів.

Доречність — такий добір, така організація засобів мови, які сприяють тому, щоб висловлювання відповідало меті й обставинам спілкування. Доречне мовлення відповідає темі повідомлення, його логічному та емоційному змістові, складу слухачів або читачів, інформативним, виховним, естетичним й іншим завданням. Розрізняють доречність стильову, контекстуальну, ситуативну, особистісно-психологічну.

У професійній діяльності логопеда постає проблема доречного вживання спеціальної термінології. Використання у мовленні термінологічної лексики полягає у більш точному позначенні предметів і явищ, з якими спеціаліст має справу у своїй галузі. Логопед вживає у своєму мовленні терміни для позначення мовленнєвої патології, анатомічних особливостей, лінгвістичних характеристик і параметрів мовлення, психологічних особливостей дитини тощо (наприклад, «загальне недорозвинення мовлення», «передній відкритий прикус», «фонематичний аналіз», «розлади аутичного спектру»).

Разом з тим, інколи вживання спеціальної логопедичної термінології спеціалістом буває недоцільним. Це відбувається у випадках, коли адресат ще не підготовлений до розуміння терміну. До таких співрозмовників ми відносимо дітей і певною мірою їх батьків. Логопед не повинен при спілкуванні з дитиною використовувати терміни, які їй не будуть зрозумілими, краще замінювати їх на такі спеціальні професійні звороти («язичок голочкою», «слова-друзі»), які описують чи нагадують певну дію чи ознаку. Проте у бесіді із батьками логопед вимушений частково вживати професійну термінологію (пояснюючи логопедичний діагноз, визначаючи причини мовленнєвих вад). Це необхідно для залучення батьків до свідомої участі у спільній роботі з корекції вад мовлення дитини. Але використання термінів відбувається за певних умов: вони завжди пояснюються і коментуються, враховується освітній рівень адресата.

Окремо слід сказати про неприпустиме вживання корекційними педагогами і батьками вкрай недоречних «термінів» на позначення осіб з порушеннями психофізичного розвитку: «аутята», «даунята», «ЗНМчки», «малюта-церебристики» тощо. Це глибоко принижує людську гідність дітей та закреслює всі гуманістичні досягнення нашого «розвиненого» суспільства. Називаючи дітей такими позначками, ми повністю відмовляємося від сприйняття особистості дитини, від її можливостей і позитивних якостей, а бачимо перед собою лише дефект. Тому радимо уникати такої розмовної псевдотермінології!

Виразність — це такі особливості структури висловлювання, які підтримують увагу та інтерес у слухача або читача. Цій меті слугують засоби художньої виразності (порівняння, епітети, метафори); фонетичні засоби (інтонація, тембр голосу, темп мовлення, дикція); приказки, прислів'я, цитати, афоризми, крилаті слова і вирази; нелітературні форми національної мови (територіальні, соціальні діалекти, просторіччя); синтаксичні фігури

(звертання, риторичне запитання, повтор).

Для фахівця з логопедії важливо майстерно володіти інтонаційною виразністю мовлення. Проте він не може собі дозволити ворогуючу, саркастичну, невпевнену, мрійливу, гордовиту, агресивну, грубу, хвалькувату, принизливу, образливу, перелякану інтонаційну тональність. Вчитель-логопед також не може виявляти надмірний захват під час спілкування з дитиною та її батьками, які прийшли на прийом до спеціаліста. Небажана також песимістична, байдужа, роздратована, розгублена, вдавана, таємнича тональність спілкування. Серед великого спектру тональностей рекомендуються такі: офіційна, серйозна, жартівлива, дружня, наполеглива, здивована, з тривогою, радісна, задумлива, рішуча, лагідна, ввічлива (Л.С.Бейлінсон, А.Й.Капська, О.О.Мурашов).

Звертаючись до дитини, не можна вживати слова з прихованим значенням, неоднозначністю, з іронічним підтекстом. Дитина значною мірою орієнтується на пряме ситуативне сприймання повідомлення. І якщо у мовленні дорослого не збігається зміст висловленого з інтонацією, у дитини може виникнути непорозуміння, а у гіршому випадку – навіть невротична реакція. Наприклад: «Який же ти в мене розумник!» – з принизливою інтонацією та недоброю посмішкою.

Відомо, що засвоєння дітьми інтонаційної сторони мовлення відбувається на основі наслідування, однак діти з порушеннями мовлення вимагають спеціального корекційного навчання інтонаційній виразності мовлення. Дітей навчають користуватися різними за характером спілкування й інтонування реченнями: розповідне, окличне, питальне, спонукальне.

Виразність мовлення у дорослих розвивається на основі тренінгів, власної творчості, спостережень за мовленням різних соціальних груп, аналітичного читання художньої літератури тощо. Завдяки виразності мовлення здійснюється вплив на почуття як дорослої, так і дитячої аудиторії.

Естетичність — це оптимальність мовного оформлення висловлювання, його гармонія і цілісність, повнота реалізації стилістичних можливостей мови, її загальнолюдської сутності. Логопед завжди повинен пам'ятати про свою велику місію – бути носієм вірцевого мовлення, привертати увагу оточуючих красою володіння української мови, заохочувати і щиро допомагати дітям розвивати й вдосконалювати їх власне мовлення.

Дієвість — такий добір, така організація мовних засобів, які сприяють здійсненню очікуваного впливу на свідомість або підсвідомість слухача чи читача, сприяють досягненню мети спілкування.

Усі перелічені комунікативні якості культури мовлення доповнюють одна одну та у більшості випадків залежать від ситуації спілкування, спрямованості, мотивації і можливостей співрозмовника, зони його найближчого розвитку, актуальності промови. На відміну від норм мовлення, які є сталими та не залежать від особистості і ситуації.

На практиці великого значення набувають уміння педагога спілкуватися із дитиною та її батьками, впроваджувати методичні прийоми з формування мовлення, використовувати власне мовлення як засіб корекції мовленнєвої патології дитини чи дорослого з вадами мовлення. Тому доцільно говорити про те, що фахівець з логопедії з метою вирішення професійних завдань повинен на високому рівні володіти культурою мовлення у різних педагогічних ситуаціях.

Для того, щоб досягти високого рівня культури мовлення педагог повинен мати високу лінгвістичну свідомість, любов до мови, уважно стежити за мовленням оточуючих і власним мовленням, мати постійну потребу аналізувати, удосконалювати, шліфувати власне мовлення. Необхідно вдумливо читати твори майстрів різних стилів, спеціальну професійну літературу, добре володіти мовними нормами, не допускати змішування мовних явищ, проявів інтерференції (використання елементів різних мов, а простіше сказати – суржику); критично ставитися до написаного і мовленого слова, не йти за «сучасними» тенденціями у вживанні іншомовних слів, жаргонізмів-кліше (стійких сполучень, що використовуються в певних ситуаціях), термінологізмів, «телеграфного» стилю мовлення, нарочитої спрощеності тощо.

Література

1. **Бейлінсон Л.С.** Професійна речь логопеда/ Л.С. Бейлінсон – М.: Сфера, 2005- 160с. 2. **Горбачова Г.В.** Професійна культура вчителя як особистісний і соціальний феномен /Г.В. Горбачова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, 2008, №6-С.16-19. 3. **Мацюк З.** Українська мова професійного спілкування: навч. посібн / Н. Станкевич. - К.: Каравела, 2005. - 352 с. 4. **Пінчук Ю.** Професіограма вчителя-логопеда/ Ю.В.Пінчук /Теорія і практика сучасної логопедії. ВИП. 3. К.: Актуальна освіта, 2007. С.62-73. 5. **Рудницька О.П.** Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О.П. Рудницька – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. –270 с.

References

1. **Beylynson L.S.** Profesiynal'nayarech'lohopedal/ L.S. Beylynson – M.: Sfera, 2005- 160s. 2. **Horbachova H.V.** Profesiynakul'turavchytelayayakosobystisnyy i sotsial'nyyfenomen /H.V. Horbachova // Pedagogika, psykholohiyata medykobiolohichni problemyfizychnohovykhovannya i sportu, 2008, №6-S.16-19. 3. **Matsyuk Z.** Ukrayins'kamovaprofesiynohospilkuvannya: navch. posibn / N. Stankevych. - K.: Karavela, 2005. - 352 s. 4. **Pinchuk Yu.** Profesiogramavchytelay-lohopeda/ Yu.V.Pinchuk

/Teoriya i praktykasuchasnoyilohopediyi. VYP. 3. K.: Aktual'naosvita, 2007. S.62-73.5. Rudnyts'ka O.P. Pedahohika: zahal'natamystets'ka: navch. posib. / O.P. Rudnyts'ka – Ternopil': Navchal'naknyha – Bohdan, 2005. –270 s.

Пінчук Ю.В. Комунікативні якості культури мовлення вчителя-логопеда

Стаття присвячена проблемі професійної мовленнєвої культури вчителя-логопеда. Здійснено аналіз понять «культура мови» і «культура мовлення» в сучасній лінгвістичній літературі. Проаналізовано поняття «професійна мовленнєва культура вчителя-логопеда».

Для фахівця в галузі логопедії в його професійній діяльності важливого значення набувають певні комунікативні характеристики мовлення, оскільки саме він є провідним учасником спеціального корекційного процесу і спілкування. У статті зазначається, що професійне мовлення логопеда зазвичай виступає не тільки засобом, але й предметом навчання і корекції. Відомо, що культуру професійного мовлення можна описати через низку комунікативних якостей, а саме – правильність, точність, логічність, змістовність, стислість, ясність і доступність, чистота, багатство (різноманітність), доречність, виразність, естетичність, дієвість. У статті йдеться про особливості прояву та реалізації професійної діяльності вчителя-логопеда вищезазначених комунікативних якостей. Описуються інтонаційні характеристики мовлення логопеда, відповідність мовлення логопеда мовленнєвим та розумовим можливостям дитини, дотримання співвідношення доступності, науковості і доречності у використанні спеціальної логопедичної термінології, застереження від вживання суржику та псевдонаукової термінології тощо.

Ключові слова: професійна культура мовлення вчителя-логопеда, комунікативні якості культури мовлення вчителя-логопеда.

Пинчук Ю.В. Коммуникативные качества культуры речи учителя-логопеда

Статья обращается к проблеме профессиональной речевой культуры учителя-логопеда. Осуществлен анализ понятий «культура языка» и «культура речи» в современной отечественной лингвистической литературе. Определено понятие «профессиональная речевая культура учителя-логопеда».

Для специалиста в области логопедии в его профессиональной деятельности важными становятся определенные коммуникативные характеристики речи, поскольку именно логопед является ведущим участником специального коррекционного процесса и общения. В статье отмечается, что профессиональная речь логопеда обычно оказывается не только средством, но и предметом обучения и коррекции. Известно, что культура профессиональной речи характеризуется рядом коммуникативных качеств. А именно, правильность, точность, логичность, содержательность, краткость, ясность и доступность, чистота, богатство (разнообразие), уместность, выразительность, эстетичность, действенность. В статье рассматриваются особенности их проявления и реализации в профессиональной деятельности учителя-логопеда. Также описываются интонационные характеристики речи логопеда, соответствие речи логопеда речевым и умственным возможностям ребенка, подчёркивается важность соблюдения соотношения доступности, научности и уместности в использовании специальной логопедической терминологии, высказывается предостережение от употребления суржика, псевдонаучной терминологии и т.п.

Ключевые слова: профессиональная культура речи, коммуникативные качества культуры речи учителя-логопеда.

Pinchuk Y.V. Speech communication characteristics of speech therapists

The article deals with professional speech therapist speech culture. It provides analysis of the following concepts: "culture of language" and "culture of speech" in modern Ukrainian linguistic literature. It also gives definition of "professional speech therapist speech culture".

Certain speech communication characteristics are very important for an expert in the field of speech therapy in his/her professional activities, as such specialist is a leading participant of special education process and communication. The article contains the idea that professional language of speech therapist is usually not only the tool, but also the subject of training and special education. It is known that the culture of professional speech can be described through a series of communicative characteristics, such as: correctness, accuracy, consistency, substance, briefness, clarity and accessibility, cleanliness, richness (diversity), appropriateness, expression, aesthetics, and efficiency.

The article examines special aspects of manifestation and realization of the above characteristics in professional work of speech therapist. It also describes the characteristics of language intonation of speech therapist, and correspondence of speech therapist's language to verbal and mental abilities of the child. It also says about importance of keeping balance in use of special speech therapy terminology, and warns against the use of Surzhyk (colloquial mixture of Ukrainian and Russian languages), pseudoscientific terminology, etc.

Keywords: professional culture of speech, speech communication quality culture of speech therapists.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2014

Статтю прийнято до друку 01.03.2014

Рецензент д.п.н., проф. Шеремет М.К.